

Codi: 200782
Crèdits: 6
Caràcter: FORMACIÓ OPTATIVA
Matèria: TEORIA I CRÍTICA
Curs: QUART
Semestre: SEGON
Equip docent: Montse Romani
Hores de dedicació: 150h
Hores lectives: 54h
Hores autònomes: 96h

DESCRIPCIÓ DE LA MATÈRIA

Aquesta matèria és de caràcter optatiu i de metodologia teòrico-pràctica. S'entén la pràctica, llavors, com una dimensió articulada amb les de teoria, praxi i poiesis, en relació amb les situacions, processos i contextos que s'aborden i en els quals aquesta articulació es dona. Sobre la base d'això, l'objectiu general de la matèria és proposar diferents camps en els quals el pensament i el discurs crític es confronten i s'articulen amb les pràctiques de les arts i els dissenys contemporanis

En les sis assignatures que componen la matèria s'abordaran els fonaments i pràctiques de la crítica de l'art i del disseny en la seva dimensió d'obertura dels significats i implicacions de l'objecte cultural; s'introduirà als/les alumnes en les eines i metodologies de les pedagogies dels segles XX-XXI i la seva interacció amb les arts i els dissenys; s'abordaran principis i perspectives tant ètiques i ecosocials en i a través de l'àmbit de la creació; es facilitaran eines per a l'anàlisi i projecció de tendències.

CRÍTICA D'ART

CRÍTICA DEL DISSENY

DIDÀCTICA I PEDAGOGIA

ECOSOCIOLOGIA

ÉTICA I CREACIÓ

INVESTIGACIÓ DE TENDÈNCIES

DIDÀCTICA I PEDAGOGIA.

Davant el que han estat els discursos dominants en l'educació, que avui es manifesten insuficients, trobem una àmplia varietat de models, teories i pràctiques pedagògiques que al tombant de segle han aportat corrents innovadores al context educatiu actual. Aprofitant aquest context, en aquesta assignatura combinarem la relectura de les pedagogies progressistes que han marcat el segle XX amb el treball de camp de diferents propostes que avui aborden nous horitzons educatius i noves formes d'ensenyar i aprendre.

L'assignatura posa l'accent en les variades articulacions entre art/disseny i pedagogia que tenen lloc en l'educació formal, la no formal i la informal. I ho fa explorant les metodologies i pràctiques que principalment es donen en l'àmbit de l'escola, la institució cultural i l'autogestió ciutadana. Aquestes pedagogies apunten a restituir els valors de la participació democràtica, del sentit comunitari i de la pràctica dialògica.

Els continguts de la matèria s'organitzaran al voltant de diferents estudis de cas situats en el context de Barcelona, un territori altament abonat en aquest camp de pràctiques, que ens facilita conèixer en primera persona el què, com, per què i per a qui de la ma de mediadors, educadors i creadors.

OBJECTIUS

- Proporcionar eines teòriques i metodològiques que permetin l'alumnat una interpretació reflexiva i argumentada del context educatiu en el que s'inscriu.
- Conèixer i comprendre les aportacions dels models dominants en l'educació i en particular en l'ensenyament de les arts i el disseny, així com les dels models pedagògics que els han problematitzat amb la generació de nous imaginaris, recerques i pràctiques d'aprenentatge.
- Proporcionar una genealogia històrica, política i cultural que reconegui la relació entre l'educació i l'emancipació.
- Oferir una visió global i plural de l'entorn professional de la pedagogia.
- Treballar des d'un paradigma que superi la divisió entre teoria i pràctica en el camp de l'educació sobre les arts i el disseny.
- Incentivar a l'aula la producció de sabers com una pràctica col·lectiva.
- Incentivar el treball en grup i col·laborativament entre els alumnes i amb altres persones.
- Fomentar en l'alumnat una actitud responsable i autònoma pel que fa al propi aprenentatge.
- Incentivar la capacitat reflexiva i una actitud crítica en el diàleg i intercanvi d'idees durant el procés d'aprenentatge.

COMPETÈNCIES

- E03. Llegir, escriure i parlar de forma posicionada i crítica en i des dels entorns de treball de les arts i els dissenys, i emprar aquests recursos com un factor de construcció personal.
- E06. Assenyalar i descriure vincles entre teoria i experiència en el treball propi a partir de l'acotació de problemes i evidències en el context sociocultural i de la proposta d'hipòtesi.
- E09. Aplicar tant el vocabulari específic com els llenguatges expressius i comunicatius implicats en la recerca pròpia.
- E14. Identificar i aplicar els elements bàsics d'un procés d'exploració i anàlisi en un camp concret de les arts i el disseny.

COMPETÈNCIES TRANSVERSALS

- T01. Escoltar activament valorant les aportacions alienes per a la construcció dels propis posicionaments.
- T03. Gestionar eficientment el temps i els recursos.
- T04. Exercir el posicionament personal i les capacitats crítiques i autocrítiques en processos de transformació del context.
- T05. Comunicar i expressar-se eficaçment, tenint en compte el destinatari i el mitjà.
- T06. Treballar de forma col·laborativa, multidisciplinària i transdisciplinària.

RESULTATS D'APRENTATGE

- RA1 (E03.25). Demostrar autonomia en l'argumentació i en l'estructura textual-oral del discurs propi.
- RA2 (E03.26). Demostrar autonomia i iniciativa en els processos d'intervenció en un debat.
- RA3 (E06.14). Plantejar i desenvolupar discursos i pràctiques crítiques i problematitzadores a partir de l'acostament i interacció amb objectes i praxis de les arts i els dissenys contemporanis.
- RA4 (E06.16). Reconèixer els eixos històrics i genealògics de les pedagogies dels segles XX-XXI, així com la seva articulació amb les arts i els dissenys.
- RA5 (E09.8). Emprar amb sentit crític conceptes específics de l'àmbit pràctic i teòric de les arts i els dissenys.
- RA6 (E09.9). Emprar conceptes procedents de camps de saber diversos (filosofia, ciències socials, ciència i tecnologia, pedagogia, etc.) de forma posicionada i segons les necessitats del treball propi.
- RA7 (E14.26). Emprar metodologies de treball i anàlisi procedents de les pedagogies crítiques.

RESULTATS D'APRENTATGE TRANSVERSALS

- T01.1. Construir posicionament i criteri propis tant a partir del seu treball com a partir del diàleg amb altres propostes o agents.
- T01.2. Reconèixer les qualitats del treball dels altres com a font d'aprenentatge.
- T03.1. Organitzar i gestionar de forma autònoma els temps en els processos d'aprenentatge i en el seu itinerari formatiu en el grau.
- T03.2. Gestionar de forma eficient els recursos que estan implicats en els processos d'aprenentatge, tant els que li han estat facilitats com els que de forma autònoma adquireix.
- T04.1. Revisar el seu procés de treball a partir de criteris tant pedagògics com d'originalitat.
- T05.1. Organitzar les idees i transmetre-les amb eficiència i creativitat.
- T05.2. Triar el mitjà adequat a cada situació comunicativa.
- T06.1. Distribuir els rols en un entorn col·lectiu de treball derivat d'un projecte segons habilitats i disciplines implicades.
- T06.2. Treballar de forma horitzontal i creuada en entorns col·laboratius com a font de desenvolupament personal i grupal.

CONTINGUTS

Els continguts es divideixen en tres blocs interconnectats:

Bloc 1: Sessions temàtiques adreçades a conèixer, comprendre, i analitzar els principals models pedagògics, tan de tradició històrica com d'autogestió crítica, a través de conceptes, mètodes, (H)istòries, recerques i pràctiques en context. Posarem l'accent en les pedagogies culturals associades a les línies de pensament crític (feminismes, queer, decolonialitat, performativitat, gir relacional, gir materialista, etc.).

Bloc 2: Treball de recerca i anàlisi d'un estudi de cas. L'alumnat realitzarà un treball de camp en grup sobre una iniciativa, associació, institució o entitat que treballi en el creuament entre les arts i la pedagogia, ja sigui en l'àmbit de l'educació no formal o en col·laboració amb l'educació formal. El treball seguirà diferents fases des de la recerca fins a la posada en pràctica d'una acció.

Establirem una relació entre les càpsules teòriques i els models pedagògics que desenvolupen els projectes als que ens aproximarem. D'aquesta manera els continguts adquireixen una ressonància directa amb les pràctiques culturals contemporànies que treballen sobre el terreny i amb la ciutadania.

Bloc 3: Visites a diferents projectes pedagògics que operen en museus, centres d'art, instituts de batxillerat artístic, associacions sense afany de lucre, programes d'acció comunitària, etc.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

Aquestes visites, que s'estenen a tota l'àrea metropolitana de Barcelona, tenen com a objectiu aprofundir en les estratègies i models de mediació que es duen a terme amb el context, els públics i els agents locals. Es realitzen a partir d'una lectura recomanada pels hostes, l'activació d'una experiència pedagògica in situ i un debat col·lectiu a tall de cloenda.

Resultats d'aprenentatge (RA):

RA.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

METODOLOGIA

La metodologia de l'assignatura combina 6 modalitats que facilitin la generació de coneixements:

1. Exposició de marcs teòrics o càpsules temàtiques.
2. Dinamització del treball i el diàleg en grup: es duran a terme activitats d'aprenentatge mitjançant la lectura compartida de textos, anàlisi de casos pràctics, visionat i discussió de documents audiovisuals, elaboració de mapes i sociogrames i altres formats performatius.
3. Anàlisi d'un estudi de cas a partir de processos de recerca i treball en grup.
4. Trobades i col·laboracions amb diferents agents que permetin l'alumnat adquirir una formació pràctica amb experiències pedagògiques informals.
5. Tutorització dels treballs de recerca i seguiment sobre els estudis de cas.
6. Elaboració en grups d'una acció pedagògica com a conseqüència de l'estudi de cas.

ACTIVITATS FORMATIVES

Hores de dedicació: 150h

Hores activitats dirigides: 22,5h (15%)

Hores activitats supervisades: 22,5h (15%)

Hores aprenentatge autònom: 96h (64%)

Hores activitats d'avaluació: 9h (6%)

Activitat dirigida:

Presentació i discussió de continguts teòrics, referències i casos d'estudi i/o visites i/o presentacions d'experts.

Metodologia d'aprenentatge: Valoració i discussió crítica col·lectiva, exposició de continguts pràctics, debats i dinàmiques performatives.

Descripció: Es potenciarà el debat a partir de referents teòrics, materials audiovisuals, i plantejament aportats per l'equip docent, l'alumnat i els col·laboradors externs.

Activitat supervisada:

Seguiment supervisat per l'equip docent. Discussió i posada en comú de continguts. Realització de dinàmiques a l'aula.

Metodologia d'aprenentatge: Assessorament sobre els processos de formalització del treball propi de l'alumnat.

Seguiment i tutorització dels processos metodològics i dels resultats parcials del treball propi de l'alumnat. Presentació pública i discussió crítica col·lectiva. Descripció: Es combinaran treballs de producció individual i en grup. Es realitzarà un seguiment directe dels processos de treball per tal de conèixer el nivell assolit per l'alumnat i poder incidir en aquells que tinguin més dificultats.

Activitat autònoma:

Recerca de documentació: fonts primàries, bibliografia, casos d'estudi i referents. Lectura de textos. Treball pràctic autònom.

Metodologia d'aprenentatge: Tractament de la informació, i/o lectura comprensiva de textos, i/o lectura comprensiva d'elements formals i matèrics.

Descripció: L'alumnat realitzarà els treballs amb els recursos proposats i aquells procedents de la recerca i recopilació personal d'informació, reflexió, anàlisi, etc.

Activitat d'(auto)avaluació:

Presentacions dels exercicis dels resultats parcials i/o finals.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

Metodologia d'aprenentatge: Comentari i revisió, individual o en grup, d'exercicis i resultats parcials o finals.
Descripció: reflexions individuals i en grup del resultat general en les diferents fases d'aquesta.

SISTEMA D'AVUACIÓ

El sistema d'avaluació es basa en una avaluació contínua a l'aula que permeti l'adquisició gradual de les competències.

SISTEMA D'AVUACIÓ COMÚ A LA MATÈRIA

Avaluació contínua a través del seguiment del procés d'aprenentatge. (35%)
Avaluació contínua de l'exposició i/o realització d'exercicis i treballs. (35%)
Avaluació puntual a través de seminaris, debats, visites i/o altres activitats col·lectives. (30%)

ACTIVITATS D'AVUACIÓ I CRITERIS D'AVUACIÓ

1. El treball desenvolupat durant l'assignatura es resoldrà mitjançant el lliurament regular d'exercicis resultants de l'aprenentatge autònom i les pràctiques resultants de l'aprenentatge en grup.
2. Els exercicis estaran relacionats amb les activitats desenvolupades al llarg de l'assignatura, les visites programades a diferents espais i entitats de la ciutat i les converses amb les persones convidades a l'aula. S'hauran d'ampliar amb registres, referències bibliogràfiques i altres informacions que complementin el material elaborat durant el curs. Es presentaran en format digital, de manera ordenada i llegible.
3. El treball de camp sobre un estudi de cas es farà en grups. Els criteris d'avaluació tindran en compte: el treball col·laboratiu durant el procés i resultats de recerca; l'ús de les metodologies de recerca tractades; l'intercanvi o retorn que aportin els alumnes als estudis de cas. La presentació del treball de camp ha de comprendre un relat escrit i un dispositiu formal de caràcter visual, performatiu, poètic, etc., com a resultat del procés d'observació i seguiment de l'estudi de cas.
4. Com a conseqüència del treball de camp elaborat per grups, aquests dissenyaran una acció pedagògica que tindrà lloc en el marc de l'Escola Massana i el seu entorn principalment.

És recomana una assistència mínima del 75% de l'horari lectiu així com la participació activa en les diferents activitats i debats proposats dins i fora de l'aula. Tanmateix s'avaluarà el rigor i el compromís del treball desenvolupat individualment i en grup.

La nota final s'obté seguint aquests percentatges:

- 40% Dossier individual. Registre de les visites.
- 50% Treball grupal: cas d'estudi + acció pedagògica
- 10% Assistència, actitud i participació.

RECUPERACIÓ

1. La nota mínima mitjana de curs ha d'estar entre 4 i 4,99.
2. L'alumne/a ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de dues terceres parts de la qualificació total de l'assignatura.
3. L'assistència ha d'haver estat igual o superior al 70% de les hores lectives presencials.

BIBLIOGRAFIA (selecció)

CARBONELL, J. *Pedagogías del siglo XXI. Alternativas para la innovación educativa*. Barcelona: Octaedro, 2015
ELLSWORTH, E. *Posiciones en la enseñanza. Diferencia, pedagogía y poder de la direccionalidad*. Madrid: Akal, 2005.
FONTDEVILA, O. *El arte de la mediación*. Bilbao: consonni, 2018.
MARTÍNEZ, P. (Ed.). *Pedagogías i emancipació*. Barcelona: Arcadia, MACBA, 2020.
PORRES, A. *Relaciones pedagógicas en torno a la cultura visual de los jóvenes*. Barcelona: Octaedro, 2012.
RANCIÈRE, J. *El maestro ignorante*. Barcelona: Editorial Laertes, 2003.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

SÁNCHEZ DE SERDIO, A. "Prácticas artísticas colaborativas: comprender, negociar, reconocer, retornar." COLLADOS, A.; RODRIGO, J. (Eds.) *Transductores 3. Prácticas artísticas en contexto*. Granada: Centro de Arte José Guerrero. (39-44), 2015

VV.AA. *Desacuerdos 6. Educación*. Editores: Arteleku, Centro de Arte José Guerrero, MACBA, Museo Reina Sofia, unia arteypensamiento. 2011

VV.AA. *Aproximació a l'ecosistema dels ensenyaments artístics de caràcter professional a Catalunya*. Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA). 2016

VV.AA. *Contradecirse una misma. Museos y mediación educativa crítica. Experiencias y reflexiones desde las educadoras de la documenta 12*. Quito: Fundación Museos de la Ciudad, 2013.

VV.AA. *Ni arte ni educación. Una experiència en la que lo pedagógico vertebra lo artístico*. Madrid: Los libros de la Catarata, 2017.

VV.AA. *No sabíamos lo que hacíamos. Lecturas para una educación*. Móstoles: Centro de Arte Dos de Mayo, 2017.

PROGRAMACIÓ

L'assignatura es desplega setmanalment durant 18 sessions, és a dir, una sessió de tres hores per setmana:

Sessions 1 a 6

Es combinen càpsules temàtiques amb dinàmiques pràctiques a l'aula i visites fora de l'escola.

- Introducció: explicació i enfocament dels continguts de l'assignatura.
- Introducció a les pedagogies del segle XX-XXI. Genealogies i línies de renovació pedagògica. Una aproximació transhistòrica.
- Pedagogies culturals associades a les línies de pensament crític.
- L'artista a l'escola. Experiències en l'actual paradigma educatiu.
- Pedagogies col·lectives. Educació, art, comunitat i territori.
- El gir educatiu en les institucions culturals a través dels programes de mediació.
- Estudi de cas: treball de camp, resultats elaborats en grup i avaluació conjunta de les accions.

Sessió 17

Setmana de recuperació.

Sessió 18

Tancament de l'assignatura mitjançant entrevistes individuals.

ADDENDA COVID-19

En previsió que el curs 2020-2021 sorgeixi alguna incidència arran d'un possible rebrot del COVID-19 i que, per tant, l'autoritat sanitària restringeixi la presencialitat en la docència, el desplegament d'aquesta assignatura té previst altres mecanismes i canals de docència per acomplir en la seva totalitat les competències que es detallen en aquesta Guia Docent, així com els resultats d'aprenentatge que siguin factibles en aquesta excepcional situació.

En concret, s'han establert alternatives per a les següents condicions:

–Alteració de la presència en espais concrets segons criteris acordats: ratio baixa (15-18 persones per espai) o distàncies socials de precaució sanitària.

–Aplicació d'elements d'aprenentatge en remot en casos que hi pugui haver confinament selectiu o parcial.

–En el pitjor cas, que seria el confinament total en alguna franja temporal, hi ha prevista la continuïtat de la docència en línia.

Per tal d'assolir aquestes competències i resultats d'aprenentatge, és necessari que l'alumne/a disposi d'una connexió a Internet estable i un ordinador per connectar-se. En cas que l'alumne/a presenti dificultats en aquest sentit, ho haurà de comunicar per tal de considerar el cas i trobar una solució.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.